Новик Віталій Алікович,
начальник структурного підрозділу Управління оперативного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень, вчинених службовими особами, Головного оперативного управління Державного бюро розслідувань

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЛІСОВОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Завданням законодавства про охорону навколишнього природного середовища є регулювання відносин у галузі охорони, використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, запобігання і ліквідації негативного впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище, збереження природних ресурсів, генетичного фонду живої природи, ландшафтів та інших природних комплексів, унікальних територій та природних об'єктів, пов'язаних з історико-культурною спадщиною [1].

Саме захист навколишнього природнього середовища передбачено у кримінальному законодавстві розділом VIII «Злочини проти довкілля», але також необхідно враховувати, що законодавством встановлені норми, що і опосередковано його захищають.

Відповідно до ст. 245 КК України «Знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу» об'єктом є екологічна безпека у сфері охорони, використання та відтворення об'єктів рослинного світу, до яких належать лісові масиви та зелені насадження. Порядком поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок [3] встановлено єдині вимоги до поділу лісів на категорії, умови та ознаки віднесення їх до таких категорій, а також виділення особливо захисних лісових ділянок з режимом обмеженого лісокористування [4]. Об'єктивна сторона ст. 245 КК України це – дії, що небезпечні для життя і здоров'я людей, власності, довкілля, наслідком яких є завдана шкода об'єктам рослинного світу. Суб'єктом кримінального правопорушення є особа, що досягла 16-річного віку. Кваліфікуючими ознаками (ч. 2 ст. 245 КК) є загибель людей, масова загибель тварин або інші тяжкі наслідки (ст. 236, ст. 239-1 КК).

Ст. 246 КК України «Незаконна порубка лісу» передбачено відповідальність за незаконну порубку лісу, як елементу навколишнього природного середовища. Безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення є екологічна безпека в частині охорони, раціонального і відтворення лісу як важливого елемента навколишнього природнього середовища. Предметом кримінального правопорушення є – дерева, чагарники. Для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу підприємствами, установами, організаціями та громадянами незаконним вирубуванням та пошкодженням дерев і чагарників встановлено спеціальні такси для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу [5].

Порубка є незаконною, якщо вона здійснюється без спеціального дозволу, а саме лісорубного або лісового квитка як спеціального дозволу на використання

лісових ресурсів, що затверджується Порядком видачі спеціальних дозволів на використання лісових ресурсів, який визначає умови і механізм видачі цього дозволу [6]. Лісорубний або лісовий квиток є основним документом, на підставі якого: здійснюється спеціальне використання лісових ресурсів; ведеться облік дозволених до відпуску запасів деревини та інших продуктів лісу, встановлюються строки здійснення лісових користувань та вивезення заготовленої продукції, строки і способи очищення лісосік від порубкових решток, а також облік природного поновлення лісу, що підлягає збереженню; ведеться облік плати, нарахованої за використання лісових ресурсів.

Істотною шкодою вважається така шкода, яка у двадцять і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, або інша істотна шкода, завдана навколишньому природному середовищу в частині забезпечення ефективної охорони, належного захисту, раціонального використання та відтворення лісів. Тяжкими наслідками вважаються такі наслідки, які у шістдесят і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян [7].

Постановою Пленуму Верховного Суду України було вирішено питання щодо визначення шкоди істотною, коли суди повинні враховувати «не тільки кількісні та вартісні критерії, а й інші обставини, що мають значення для вирішення цього питання. Під тяжкими наслідками (ч. 2 ст. 245, ст. 247, 251, ч. 2 ст. 252, ч. 1 ст. 253 КК слід розуміти: загибель чи масове захворювання людей; істотне погіршення екологічної обстановки в тому чи іншому регіоні (місцевості); зникнення, масові загибель чи тяжкі захворювання об’єктів тваринного і рослинного світу; неможливість відтворити протягом тривалого часу ті чи інші природні об’єкти або використовувати природні ресурси в певному регіоні; генетичне перетворення тих чи інших природних об’єктів; заподіяння матеріальної шкоди в особливо великих розмірах[8]. Кваліфікація незаконної порубки лісу за ст. 246 КК України не залежить від визначеної категорії лісу, але при вчиненні такого кримінального правопорушення на територіях та об’єктах природно-заповідного фонду, або в інших особливо охоронюваних місцях це підстава для кваліфікації дій за ст. 246 КК України.

Вчинення кримінального правопорушення щодо особливо охоронюваних місць передбачено ст. 252 КК України «Умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об’єктів природно-заповідного фонду». Де безпосереднім об’єктом посягання є екологічна безпека при використанні природно-заповідного фонду. До такого фонду належать: природні території та об’єкти - природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам’ятки природи, заповідні урочища; штучно створені об’єкти - ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки, пам’ятки природи, парки-пам’ятки садово-паркового мистецтва [9]. Пам’ятки природи можуть розташовуватися на території інших об’єктів природно-заповідного фонду [10].

Об’єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується діяннями, що спрямовані на завдання шкоди особливо охоронюваним державою територіям, що визначені законодавством. Відповідно до Закону України «Про навколишнє природнє середовище» [11] державній охороні і регулюванню

використання на території України підлягають: навколишнє природне середовище як сукупність природних і природно-соціальних умов та процесів, природні ресурси, як залучені в господарський обіг, так і не використовувані в економіці в даний період (земля, надра, води, атмосферне повітря, ліс та інша рослинність, тваринний світ), ландшафти та інші природні комплекси.

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується умисною формою вини. Суб'єкт загальний. При вчиненні цього злочину службовою особою додатково кваліфікуються за нормами, що передбачають відповідальність службових осіб.

Ст. 247 КК України «Порушення законодавства про захист рослин» також передбачено безпосередній об'єкт – екологічна безпека у сфері охорони рослин від шкідників та хвороб рослин, а також вимог законодавства про захист рослин. Законом України передбачено систему захисту рослин, під яким розуміється «комплекс заходів, спрямованих на зменшення втрат урожаю та запобігання погіршенню стану рослин сільськогосподарського та іншого призначення, багаторічних і лісових насаджень, дерев, чагарників, рослинності закритого ґрунту, продукції рослинного походження через шкідників, хвороби і бур'яни» [12]. Об'єктивна сторона характеризується наявністю таких ознак як дія або бездіяльність, що спрямовані на заподіяння шкоди предмету кримінального правопорушення. Суб'єктом є особа, що досягла шістнадцятирічного віку.

Особливостями вітчизняного законодавства є те, що залежно від суми завданої шкоди, якщо особу не завдала істотну шкоду, вона може бути притягнута до кримінальної відповідальності за ст. 65 (Незаконна порубка, пошкодження та знищення лісових культур і молодняка), ст. 65-1 (Знищення або пошкодження полезахисних лісових смуг та захисних лісових насаджень), ст. 66 (Знищення або пошкодження підросту в лісах), ст. 67 (Здійснення лісових користувань не у відповідності з метою або вимогами, передбаченими в лісорубному квитку (ордері) або лісовому квитку), ст. 68 (Порушення правил відновлення і поліпшення лісів, використання ресурсів спілої деревини, вимог з охорони пралісів, квазіпралісів та природних лісів) Глави 7Адміністративні правопорушення у сфері охорони природи, використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини Кодексу України про адміністративні правопорушення [13].

Важливим є те, що незважаючи на проаналізовані норми національного законодавства при здійсненні досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері охорони лісового фонду є недоліки законодавчого характеру, а саме: невизначеність порядку перевезення, переробки, експорту лісу, різна кваліфікація органами досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері охорони лісового фонду.

Складність і комплексність даного феномена, в умовах сьогодення, обумовили актуальність його подальшого наукового дослідження.

Список використаних джерел

1. Про охорону навколишнього природнього середовища : Закон України від 25 червня 1991 року № 1264-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua /laws/show/1264-12#Text.

2. Лісовий кодекс : Кодекс України від 21 січня 1994 року № 3852-XII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12/card2#Card.

3. Порядок поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок : Постанова КМ України від 16 травня 2007року № № 733. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/733-2007-%D0%BF/card2#Card.

4. Про затвердження Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок : Постанова КМ України від 16 травня 2007року № 733. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/733-2007-%D0% BF/card2#Card.

5. Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу : Постанова КМ України від 17 серпня 2020 року № 665. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/665-2008-%D0%BF.

6. Порядком видачі спеціальних дозволів на використання лісових ресурсів визначає умови і механізм видачі : Постанова К М України від 23 травня 2007 р. № 761. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-2007-%D0%BF#Text.

7. Кримінальний кодекс : Кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text.

8. Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 10 грудня 2004 року № 17 року v0017700-04. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/v0017700-04/card2#Card.

9. Про природно-заповідний фонд : Закон України від 10 грудня 2004 року № 17 року v0017700-04. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text .

10. Про природно-заповідний фонд : Закон України від 16 червня 1992 року № 2456-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text

11. Про охорону навколишнього природнього середовища : Закон України від 25 червня 1991 року № 1264-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/1264-12#Text.

12. Про захист рослин : Закон України від 14 жовтня 1998 року № 180-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text.

13. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 7 грудня 1984 року № 8073[1]-X. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text.

Осадчий Володимир Іванович,
доктор юридичних наук, професор

ЗМІСТ ОКРЕМИХ ПОЗИЦІЙ В ПРОЄКТІ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

В ст. 6.3.13 «Легалізація (відмивання» активів (доходів), одержаних злочинним шляхом» проекту КК України,ред. від 29. 09. 2022 р. (далі – Проект), передбачено відповідальність особи, яка активи (дохід), щодо яких фактичні обставини свідчать про їх одержання, прямо чи опосередковано, повністю чи частково, шляхом вчинення предикатного злочину:

1) набула або використала чи заволоділа ними, крім особи, яка вчинила предикатний злочин;